

Bilaga 1 Gruppträffar utifrån teman

Tillfälle 1 Uppstart och introduktion till barnkonventionen

Föreläsning om barnkonventionen

Barnrättsjurist föreläste om bakgrund till barnkonventionens tillkomst, synen på barn genom historien och barnkonventionens struktur och dess artiklar.

Därefter genomfördes gruppdiskussion för att få fördjupa kunskaperna om barnkonventionens artiklar. Vi fick i uppgift att i mindre grupper välja ut de mest centrala artiklarna för familjerätt och familjehemsvård. Därefter hölls en gemensam diskussion om resultaten i hela gruppen.

Barnrättsjuristen gick sedan igenom de artiklar som är grundläggande för familjerätt och familjehemsvård där särskilt fokus gavs på artikel 3, principen om barnets bästa.

Exempel på frågor som diskuterades:

- Hur förhåller sig föräldrabalken och barnkonventionen till varandra?
- Hur ska en prövning av barnets bästa göras?
- Hur och när ska prövningen dokumenteras?

Behovsanalys

Gruppen fick i uppdrag att diskutera i mindre grupper kring vad vi gör idag och vad vi behöver utveckla för att få ett förstärkt barnrättsarbete. Utifrån diskussionen enades gruppen om följande teman att arbeta vidare med tillsammans med barnrättsjuristen.

Det här har gruppen identifierat fungerar bra:

- Metoder för samtal med barn
- Väl utarbetad utredningsmall samt utreder och genomför bedömningar om barnets bästa
- Barnets röst är synliggjord i utredningen
- Rutin för informationsöverföring/anmälan oro för barn till mottagningsgrupp/utredningsgrupp finns.

Sammanfattningsvis kom gruppen fram till att fördjupa sig och utveckla följande teman:

1. Mognadsbedömning, FB 6:11
2. Hur ska artiklarna tillämpas i analys respektive bedömning?
3. Fördjupning av aktuella artiklar inom familjerätten
4. När och hur ska barnets bästa och barns delaktighet dokumenteras?
5. Mallen för vårdnad, boende och umgängesutredningar, barnrättsperspektivet.
6. Barnrättsperspektivet i adoptionsutredningar
7. Barnsamtal, återkoppla, säkerställa att barnet har fått information och förstått
8. Hur kan vi arbeta förebyggande i familjerättsarbetet- oftare träffa barnen i samarbetsamtal?
9. Samverkan internt och externt.

Därefter fick deltagarna välja ett tema att fördjupa sig i med uppdraget att redovisa temat inför hela gruppen.

Tillfälle 2 Fördjupning av valda tema; *Analys och bedömning ur ett barnrättsperspektiv* samt *Mognadsbedömningar*

Föreläsning med fördjupning av artiklar med särskild relevans till familjerätt

Dagen inleddes med ett teoripass under ledning av barnrättsjuristen. Fokus för föreläsningen var några av barnkonventionens artiklar med särskild relevans för frågor som rör familjerättens område; 5, 7, 9, 18 och 19.

Konventionens grundprinciper, 2, 3, 6 och 12 analyserades och särskild betoning lades på artikel 3 som slår fast att barnets bästa ska beaktas i alla åtgärder som rör barn.

Barnrättsjuristen betonade, med utgångspunkt i HD domar och andra rättsfall, rättsliga kommentarer och SOU, artikelns särställning som grundläggande för tillämpningen av barnkonventionen och att övriga artiklar ska ses i ljuset av denna. Innebörden av att artikeln kan tillämpas direkt i domar diskuterades. Principen om barnets bästa har tre dimensioner.

Den innebär:

- en materiell rättighet; d.v.s. rätten att få barnets bästa bedömt i beslut som gäller barnet,
- en rättslig tolkningsprincip; om en rättsregel är öppen för fler än en tolkning ska den tolkning som tillgodoser barnets bästa mest verkningsfullt ha företräde samt
- ett tillvägagångssätt; när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen.

Fördjupning av tema *Analys och bedömning ur ett barnrättsperspektiv*

Den handläggare, som vid tillfälle 1 valt att ta sig an uppgiften att fördjupa sig i temat *Analys och bedömning ur ett barnrättsperspektiv*, redovisade sitt arbete.

Redovisningen inleddes med en genomgång av artiklar med särskild relevans för familjerättens arbete. Därefter diskuterades om, och i så fall på vilket sätt, arbetet inom enheten är barnrättsbaserat. Diskussionen genomfördes som en workshop i mindre grupper som följdes av en gemensam reflektion i storgrupp.

Som avslutning diskuterades särskilt prioriterade utvecklingsområden. Gruppen enades om följande lista (utan inbördes prioritering):

- Beakta icke-verbal kommunikation
- Införa nya rubriker i beslutsunderlaget för att säkerställa att barnets åsikter kommer till uttryck och att barnets bästa formuleras utifrån artiklarna.
- Riskbedömningen ska innefatta alla rättigheter i barnkonventionen.
- Öka kunskap om barnkonventionen och tillämpning av artiklarna i handläggning.

Fördjupning av tema *Mognadsbedömning*

Den handläggare, som vid tillfälle 1 valt att ta sig an uppgiften att fördjupa sig i temat *Mognadsbedömningar* redovisade sitt arbete.

Redovisningen inleddes med en genomgång av **grundläggande utgångspunkter för barnets mognad och ålder:**

- Mognad avser förmågan att förstå och bedöma konsekvenser av en särskild fråga (SOU 2016: 19).
- Mognad innebär kapacitet att uttrycka sina åsikter på ett rimligt och självständigt vis (allmänna kommentarer nr 12).
- Mognad måste övervägas när barnets individuella förmågor fastställs (SOU 2016:19).
- Mognad kan beskrivas som i vilken grad man har olika förmågor såsom att beakta flera perspektiv samtidigt, kunna väga risker, möjligheter, för- och nackdelar mot varandra.
- Bör vara vägledande för hur olika hänsyn vägs mot varandra i bedömning av barnets bästa (allmänna kommentarer nr 14)
- När mognad bedöms ska hänsyn tas till barnets fysiska, emotionella, kognitiva och sociala utveckling (allmänna kommentarer nr 14).
- Metoder att bedöma förmågor måste utvecklas (allmänna kommentarer nr 12)

Därefter diskuterade gruppen ett förslag på **checklista vid mognadsbedömningar**. Följande punkter uppfattades av gruppen vara relevanta för en sådan lista:

- Vad kan sägas vara en atypisk utveckling för ett barn i aktuell ålder?
- Hur uppfattar föräldrarna barnets mognad?
- Hur uppfattar andra vuxna i barnets närhet dess mognad (referenssamtalsfrågor till skola)?
- Hur är barnets fysiska, motoriska, kognitiva och socioemotionella utveckling?
- Hur är barnets koncentrationsförmåga, grad av medvetenhet, språk och sinnesstämning?
- Vilka erfarenheter har barnet och hur har de påverkat hens mognad?
- Kan barnet hålla flera perspektiv samtidigt?
- Kan barnet väga risker och möjligheter samt fördelar och nackdelar mot varandra?
- Kan barnet tänka långsiktigt?
- Har barnet kapacitet att uttrycka sina åsikter på ett rimligt och självständigt vis?
- Kan barnet förstå och bedöma konsekvenserna?
- Vad är det för fråga/åtgärd? Vilket ingrepp innebär den? Hur angelägen är den? Hur komplicerad är den att ta ställning till?

Tillfälle 3 Workshop med fiktiva ärenden och fördjupning av tema; *Dokumentation av barns delaktighet och barnets bästa*

Barnkonventionen i praktiken: workshop kring fiktiva ärenden

Dagen inleddes med workshop kring fiktiva ärenden utifrån frågeställningen; Hur kunde barnkonventionen ha tillämpats i utredningen?

Arbetet genomfördes i form av gruppdiskussioner med efterföljande gemensam reflektion i storgrupp. En sammanfattning av diskussionerna resulterade i följande reflektioner;

- Familjerättens uppdra är att identifiera vad som är barnets bästa (utifrån art 3). Artikel 3 är direkt tillämpbar och övriga artiklar ska ses i ljuset av denna.
- Konventionens grundläggande artiklar; 2,3, 6 och 12 ska tillämpas.
- Samtliga artiklar som ska tillämpas i aktuellt ärende ska nämnas.
- Viktigt att vara konkret i analys och bedömning: "Barnet har rätt till x enligt barnkonventionens artikel y".
- Där en dom från HD finns ska hänvisning göras.

Efter genomfört pass samlades gruppen till en gemensam reflektion. Det framkom då att det fanns en samstämm uppfattning om att tillvägagångssättet med fiktiva ärenden gav en djupare förståelse av barnkonvention och hur dess artiklar ska tillämpas i handläggningen.

Fördjupning av tema *Dokumentation av barns delaktighet och barnets bästa*

Den handläggare, som vid tillfälle 1 valt att ta sig an uppgiften att fördjupa sig i temat *Dokumentation av barns delaktighet och barnets bästa* redovisade sitt arbete.

Redovisningen inleddes med en genomgång av grundprinciperna i artikel 3 och 12 och hur de kompletterar varandra i den meningen att art. 3 talar om att förverkliga barnets bästa medan art. 12 talar om tillvägagångssättet.

En sammanfattning av redovisningen:

- Det är barnets (materiella) rättighet att få sitt bästa utrett, bedömt och i första hand beaktat när intressen vägs mot varandra i beslut som rör barnet.
- Barnkonsekvensanalys ska göras när ett beslut rör barnet.
- Beslutsmotivering ska uttryckligen visa hur hänsyn till barnets bästa beaktats .
- Om beslut inte överensstämmer med barnets åsikt ska detta framgå och orsak analyseras.
- Hur barnets bästa har prövats och bedömts och vilken vikt denna bedömning fått i beslutet ska beskrivas.
- Art. 12 ger barnet rätten att uttrycka åsikter och få dessa beaktade utifrån ålder och mognad. Utgå alltid från att barnet är kompetent att uttrycka sin åsikt. Det finns inga begränsande åldersgränser. Icke-verbal kommunikation måste erkännas för att art. 12 ska sägas vara fullt tillämpad.

- Barnet har rätt till information och rådgivning som är nödvändig för att kunna utöva sina rättigheter.
- Rättigheterna måste säkerställas för alla barn, oavsett eventuella funktionsvariationer eller språkskillnader.
- Barnet har rätt att avstå utövande av sin rätt att uttrycka sin åsikt.

Med utgångspunkt i redovisningen diskuterade gruppen sina egna utmaningar i tillämpningen av barnkonventionen:

- Finns det barn vi omedvetet exkluderar p.g.a. ålder eller särskilda behov?
- Har vi tillräcklig kunskap för att tillämpa lagen?
- Vilken betydelse har vårt val av språk och begrepp i utredning för barns delaktighet?
- Dokumenterar vi barnets åsikter i tillräcklig grad?
- Dokumenterar vi icke-verbal kommunikation?
- Vilka svårigheter finns vid bedömning om ett barn ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter?
- Finns det tillfällen när det är skadligt för barnet att ges möjlighet att uttrycka sina åsikter?

Tillfälle 4 Tillämpning av barnkonventionen i aktuella ärenden och en modell för tillämpning av barnkonventionen inom familjerätten

Fokus för dagen var tillämpning av barnkonventionens artiklar i aktuella ärenden. Tillvägagångsättet med fallstudier valdes utifrån gruppens önskemål efter goda erfarenheter från tillfälle 3.

Avslutningsvis diskuterades en möjlig modell för tillämpning av barnkonventionen i familjerättsliga ärenden.

I utredningens *analysavsnitt* skrivs en gemensam inledning (artiklarna i kursivt är valbara): ”Enligt 1 kap 2 § i socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn vad som är bäst för barnet vara avgörande. Enligt artikel 3 i Barnkonventionen (lagen, 2018:1197 om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter) ska barnets bästa i första hand beaktas. I detta fall aktualiseras främst en prövning mot artiklarna 3.1, 3.2, 9, 5, 7, 18, 19 och 12 i Barnkonventionen.”

I utredningens *bedömning* görs en direkt koppling till barnet i det aktuella ärendet och de avvägningar som myndigheten (socialsekreteraren) gör i sin bedömning. Ett första utkast till modell togs fram.

Tillfälle 5 Familjerättens utredningsmall och fiktivt ärende familjehemsvården

Fördjupning av tema: Familjerättens utredningsmall

Dagen inleddes med att den handläggare, som vid tillfälle 1 valt att ta sig an uppgiften att fördjupa sig i temat *Utredningsmall* redovisade sitt arbete. Utgångspunkten för diskussionen var; Vad behöver vi eventuellt förändra eller förtydliga för att mallen ska stödja oss i att skriva utredningar med ett barnrättsperspektiv?

Viktiga perspektivbegrepp;

- Barnperspektiv är när vuxna ser barnet, strävar efter att förstå det och vidtar åtgärder som de bedömer vara till barnets bästa. Barnperspektivet kan inrymma barnets perspektiv men behöver inte göra det. Barnperspektivet och barnets rättigheter ska beaktas i alla stadens verksamheter.
- Barnets perspektiv: speglar en utsaga från ett barn. För att kunna uttala sig om barnets perspektiv krävs att barnet själv har fått säga sin mening.
- Barnrättsperspektiv: att ha ett barnrättsperspektiv är att vid varje beslut eller åtgärd som rör barn beakta att dess rättigheter enligt barnkonventionen tas tillvara.

Följande diskuterades gemensamt i gruppen:

- Finns det ett behov av en mall för informationssamtal med föräldrarna (jmf Art 42)?
- Finns det behov av en mall för informationssamtal med barn (jmf Art 42)?
- Utredningsmallen behöver förtydligas avseende återkoppling till barnet efter att dom är fastställd.
- ”Barnets perspektiv” bör vara en egen rubrik. Här ska barnets åsikt redovisas men även VAD?
- Under ”Analys” bör en gemensam inledande text finnas med (jmf tillfälle 4). tillämpas.
- Under ”Bedömning” kan modellen med triangeln (jmf tillfälle 5) läggas in för att visualisera avvägningen mellan barnets rätt, föräldrarnas skyldigheter och statens roll i att upprätthålla barnets rättigheter.
- Under ”Bedömning” ska artiklar som är relevanta i den här typen av utredning skrivas ut. Behövs en standardtext? Vidare ska mognadsbedömningen finnas här liksom ett resonemang om långsiktiga konsekvenser.
- Uppdaterade mallen med att frågor om hur föräldrarna tror att barnet upplever sin förälder.

Fiktivt ärende familjehemsvård

Utifrån ett aktuellt, anonymt, ärende diskuterades hur ett yttrande gällande hemtagning från ett familjehem kan skrivas med ett barnrättsperspektiv.

De långsiktiga konsekvenserna för barnet ska betonas. Här kan ett resonemang om anknytning utifrån begreppet barnets bästa finnas med.

Avslutningsvis reflekterade gruppen gemensamt kring frågor att arbeta vidare med:

- Mall för utredning
- Mall för plan för utredning
- Mall för utredning vid hemtagning.
- Gemensam inledande text om vilken lag och vilka artiklar vi stödjer oss mot.
- Ta fram en standardfras: "I ljuset av art 3..." och sen nämna övriga artiklar.

Tillfälle 6 Fiktivt ärende och nyheter inom det familjerättsliga området

Fiktivt ärende familjerätt

En medarbetare presenterar en aktuell, avidentifierad utredning gällande vårdnad, boende och umgänge där artiklarna i barnkonventionen använts i analys och bedömning. **Se bifogat exempel.**

Fiktivt ärende familjehemsvård

En medarbetare presenterar en avidentifierad utredning enligt 11 kap. 1 § SoL med anledning av ansökan från vårdnadshavare om LVU vårdens upphörande, där artiklarna i barnkonventionen använts i analys och bedömning.

Nyheter inom området familjerätt

Barnrättsjuristen berättar om nyheter inom området familjerätt (6 kap. Föräldrabalken) och går igenom cirkulär från SKR om nya bestämmelser. Exempel på nyheter är att barnets bästa ska vara avgörande i alla frågor, tidigare gällde att barnets bästa ska vara avgörande i beslut, att barn kan höras utan vårdnadshavarnas samtycke samt att bedömning kan göras om ensam respektive gemensam vårdnad även om föräldrarna inte vill det. En annan nyhet är att föräldrar ska ges informationssamtal och att familjerätten ska skriva intyg om det.

Tillfälle 7 Barns delaktighet under vårdnad-, boende och umgängesutredning

Fördjupning av tema: *Barns delaktighet under vårdnad-, boende och umgängesutredning.*

En medarbetare redovisar hur familjerätten arbetar med att säkerställa att barnets rätt till information och delaktighet tillgodoses. Medarbetaren går igenom hur barnets rätt till information kan tillgodoses, vad det innebär att barnets åsikt ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad samt hur vi kan bilda oss en uppfattning om barnets mognad. Medarbetaren går också igenom vår rutin för barnets delaktighet under vårdnad, boende och umgängesutredning ser ut samt redogör för olika former av verktyg som stöd vid samtal med barn. Medarbetaren redogör också för vad vi behöver utveckla framåt.

Tillfälle 8 Presentation av arbetet med barnkonventionen

Presentation av familjerättens/familjehemsvårdens arbete

Besök av stadens barnombudsman. Arbetsgruppen presenterar arbetet och diskussion förs om arbetets effekter och utmaningar.